37020 IV Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2027

Nr. 17 Brief van de Algemene Rekenkamer

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 september 2026

Het budgetrecht is een essentieel parlementair recht. Het begint met het vooraf goedkeuren van begrotingswetsvoorstellen door het parlement. Alleen met instemming van het parlement kan het kabinet de begroting uitvoeren.

Ieder jaar stuurt de Algemene Rekenkamer de Tweede Kamer aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen van de ministeries voor de begrotingsbehandeling.

Deze brief gaat in op de ontwerpbegroting 2027 (begrotingshoofdstuk IV) Koninkrijksrelaties en (H) BES-fonds.

De onderwerpen in deze begrotingsbrief zijn:

1. navolgbaarheid van het geld;
2. sturen op resultaten;
3. risico’s en beheer;
4. uitgelicht: strategische voorraden Caribisch Nederland.

## 1. Navolgbaarheid van het geld

De ontwerpbegrotingen moeten de Tweede Kamer inzicht bieden in de beleidsvoornemens van het kabinet en de daarmee gemoeide uitgaven en ontvangsten. De ontwerpbegroting 2027 is de eerste van het kabinet-Jetten. In de Voorjaarsnota zijn de voorgenomen intensiveringen en/of bezuinigingen uit het coalitieakkoord verwerkt. Het is belangrijk dat deze maatregelen of eventuele aanpassingen in de ontwerpbegroting voor 2027 goed te volgen zijn.

Wij selecteerden een intensivering uit het coalitieakkoord die in 2027 ingaat en gingen na of deze herkenbaar is opgenomen in de ontwerpbegroting. Het gaat om:

- structureel € 30 miljoen vanaf 2027 voor de opvolging van de aanbevelingen van de Commissie Sociaal Minimum op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het geld wordt vrijgemaakt voor maatregelen die bijdragen aan een leefbaar bestaansminimum en de kosten van levensonderhoud verlagen.

We stellen vast dat de genoemde intensivering uit het coalitieakkoord wordt toegelicht in de ontwerpbegrotingen van het ministerie van Sociale Zaken en

Werkgelegenheid (XV), het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (XII) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII).

De uitgaven op begrotingshoofdstuk Koninkrijksrelaties betreffen slechts een deel van de gelden voor de Caribische rijksdelen. Van het begrotingshoofdstuk Koninkrijksrelaties wordt geld overgemaakt naar andere begrotingshoofdstukken om beleidsdoelen te halen. Daarnaast wordt er op andere begrotingen geld vrij gemaakt voor het Caribisch deel van het koninkrijk. Het overzicht van alle rijksuitgaven aan Caribisch Nederland per departement is te vinden in bijlage 3 van de ontwerpbegroting (Kamerstuk 37020-IV).

## 2. Sturen op Resultaten

*Doelen*

Wij vinden het belangrijk dat begrotingen en beleidsvoornemens duidelijke doelen bevatten. Om goed te kunnen besluiten waar publiek geld aan wordt besteed, is het belangrijk dat het kabinet vooraf duidelijk aangeeft wat het wil bereiken. De Tweede Kamer heeft het kabinet opgeroepen om concrete en meetbare hoofddoelen en hoofdresultaten op te nemen in het jaarverslag (motie-Van der Lee c.s. Kamerstuk 36740, nr. 7). Ook de minister van Financiën heeft aangegeven het belang van duidelijke doelen en resultaten te onderschrijven. De minister wil deze ook een plaats geven in de begroting.

Wij zijn nagegaan of in de beleidsagenda van begrotingshoofdstuk (IV) Koninkrijksrelaties en (H) BES-fonds duidelijke en bij voorkeur meetbaar geformuleerde doelen staan opgenomen over de hoofddoelen van het kabinetsbeleid.

In de begroting zijn de volgende beleidsprioriteiten van het kabinet opgenomen:

- bouwen aan een slagvaardig en resultaatgericht bestuur;
- het versterken van de sociale en economische veerkracht en duurzame ontwikkeling;
- werken aan kaders en kansen voor effectieve samenwerking binnen het koninkrijk.

We stellen vast dat voor de in de beleidsagenda aangegeven beleidsprioriteiten geen concrete doelen zijn geformuleerd. De uit te voeren acties en en/of plannen die onder de beleidsprioriteiten vallen zijn veelal wel concreter omschreven.

*Strategische evaluatieagenda (SEA) 37020-IV*

De minister is verantwoordelijk voor het periodiek onderzoeken van de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid dat aan zijn/haar begroting ten grondslag ligt. De SEA laat zien welke evaluaties zijn uitgevoerd en gepland per beleidsthema. De Tweede Kamer kan de evaluatieagenda in de begroting beoordelen, en aandacht vragen voor evaluaties die in de agenda ontbreken.

We vinden een aantal evaluatieonderzoeken uit de SEA van bijzonder belang voor de Tweede Kamercommissie Koninkrijksrelaties. Wij adviseren u deze evaluatie(s) te agenderen:

- In 2026 werd de evaluatie van de Onderlinge Regeling Samenwerking bij Hervormingen afgerond. Aangezien deze regeling in 2027 zou verlopen, maar het besluit is genomen om haar met 2 jaar te verlengen, wijzen wij de Kamer graag nog eens op deze evaluatie.
- Gelet op ons onderzoek naar de bestuurlijke ingreep op Sint Eustatius, vinden we het evaluatieonderzoek naar de Wet taakverwaarlozing Sint Eustatius en de Wet herstel voorzieningen Sint Eustatius van bijzonder belang voor u.
- Ook worden er de komende jaren verschillende (deel)evaluaties uitgevoerd op begrotingsartikel 1 vergroten democratische rechtsstaat. Het gaat dan om evaluaties van het protocol gespecialiseerde recherchesamenwerking, protocol flexpool, KMAR en protocol versterking grenstoezicht. In het licht van de geopolitieke spanningen in het Caribisch gebied en de daar bijbehorende dreigingen voor de veiligheid, vinden wij deze (deel)evaluaties van bijzonder belang voor uw Kamer.

## 3. Risico’s en beheer

Wij verwachten dat een ontwerpbegroting aandacht besteedt aan financiële risico’s, bedrijfsvoeringrisico’s en/of beleidsrisico’s. Wij hebben op 20 mei 2026 onze hoogrisicolijst gepubliceerd. De minister heeft in het jaarverslag over 2025 ook een aantal risico’s en/of aandachtspunten genoemd. In de ontwerpbegroting voor 2027 heeft de minister aandacht voor onder meer het volgende:

- explosieve bevolkingsgroei op Bonaire;
- geopolitieke spanningen in het Caribisch gebied;
- gevolgen van klimaatverandering;
- beperkte uitvoeringscapaciteit op de eilanden;
- scheefgroei tussen middelen en taken openbare lichamen.

Naast de risico’s die de minister benoemt in de ontwerpbegroting zien wij de volgende risico’s, die ook in onze hoogrisicolijst staan:

- Caribisch Nederland is afhankelijk van import. De eilanden importeren bijna alles. Dit heeft een aantal risico’s, zoals verstoringen in de aanvoer

door bijvoorbeeld orkanen of geopolitiek. Ook leidt de importafhankelijkheid tot hogere transport- en opslagkosten;
- Grotere ongelijkheid burgers door achterstanden in sociaal-economische voorzieningen (infrastructuur, zorg, onderwijs, wonen) leiden tot ongelijkheid tussen burgers in Caribisch en Europees Nederland.

Wij vragen uw aandacht voor de bovengenoemde risico's. Uiteindelijk kunnen deze risico's in de toekomst gevolgen hebben voor de uitgaven en het bereiken van afgesproken resultaten.

## 4. Uitgelicht: Strategische voorraden Caribisch Nederland

Uw Kamer heeft de motie-Tseggai/Ceder (Kamerstuk 36800-IV, nr. 64) aangenomen. Daarin verzoekt de Kamer de regering er samen met de overheden van Caribisch Nederland voor te zorgen dat de aanbevelingen worden opgevolgd van ons onderzoek naar strategische voorraden. De Kamer zou hierover voor de begrotingsbehandeling worden geïnformeerd.

In dit onderzoek constateerden wij dat er geen strategische voorraden op Bonaire, Sint Eustatius en Saba aanwezig waren. Wij bevalen het kabinet aan om een gewenst niveau van strategische voorraden te bepalen. Hierbij vroegen wij het kabinet extra aandacht te hebben voor de strategische voorraden van voedsel en (drink)water. Deze waren namelijk ook in de reguliere voorraden beperkt aanwezig. Wij constateren dat er in de ontwerpbegroting Koninkrijksrelaties geen aandacht is besteed aan de opvolging van de aanbevelingen uit ons onderzoek naar strategische voorraden.

Wij vertrouwen erop dat deze brief behulpzaam is bij de begrotingsbehandeling in uw Kamer.

drs. P.J. (Pieter) Duisenberg,
president

drs. M.J.P. (Mark) Smolenaars
secretaris